

ІННОВАЦІЙНИЙ КЛАСТЕР ЯК ОДИН З МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

І.В. Лисенко, аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор кафедри фінансів В.П. Ільчук

В період стрімкого розвитку новітніх технологій (ІТ-технологій, створення і виробництво нових матеріалів, ресурсо-, енерго- і природозберігаючих технологій, біотехнологій та ін.) постає нагальне питання визначення напрямів інноваційно-технологічного розвитку регіонів. Глобальні економічні процеси реалізації кластерних ініціатив мають дати поштовх для створення ефективного механізму підвищення конкурентоспроможності як окремих регіонів, так і країни в цілому

Сьогодні регіони мають нагальну потребу в розробці механізму, який буде спрямований на підвищення їх конкурентоспроможності. Проте на даний час майже всі стратегії розвитку регіонів, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності, мають лише декларативний характер. Наша держава має потужний науково-технологічний потенціал, який необхідно задіяти в розвитку промисловості, інфраструктури, забезпеченні високого рівня економічного, соціального розвитку України, тому питання підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів є одним з актуальних на сьогодні.

Світовий досвід багатьох промислово розвинених країн підтверджує, що сучасне високотехнологічне виробництво може базуватися тільки на процесах інтеграції наукових, інноваційних і виробничих підприємств різних галузей економіки.

В умовах глобалізації найбільш ефективним шляхом підвищення конкурентоспроможності економіки регіону є продукування та оперативне впровадження інновацій.

Інноваційний розвиток регіону визначається його інноваційним потенціалом і станом процесу передачі знань у виробництво. Його слід розглядати як сукупність різних інститутів: наукові установи, які є основою інноваційного середовища; освітні установи, які дають змогу здійснити механізм передачі знань у підприємницьке середовище, і сприяють розвитку інноваційно активних підприємств.

Кластеризація економіки є ефективним інструментом реалізації інноваційної стратегії нарощування потенціалу регіону. Кластерний механізм розвитку регіону об'єднує в єдине ціле ресурсний потенціал регіону, його спеціалізацію, що дозволить досягти стратегічних орієнтирів розвитку. Створення кластерів дасть суттєвий поштовх розвитку економіки регіону, що в свою чергу активізує інноваційну активність виробництва різних галузей. Кластеризація є одним з основних факторів забезпечення конкурентоспроможності регіонів в глобальному економічному середовищі. На думку відомого американського економіста М.Портера, географічна кластеризація – один з найбільш динамічних та швидко поширюваних процесів сучасного економічного розвитку.

Крім того, формування і розвиток кластерів дозволяє створити нову модель економіки, яка характеризується високою конкурентоздатністю та інвестиційною привабливістю, що створює умови для нарощення інноваційного потенціалу регіонів держави.

Об'єднання в кластери наукових, науково-технічних установ, промислових підприємств різних форм власності, які взаємопов'язані в процесі створення інноваційного продукту, отримують можливості збільшення залучення інвестицій, розширення сфери інноваційної діяльності, нарощування обсягів виробництва інноваційної продукції [1].

Основними елементами, що формують ресурси інноваційного потенціалу є: фінансове забезпечення, кадровий потенціал, матеріально-технічне оснащення, інформаційне забезпечення, організаційно-управлінська структура.

Активне використання наявної науково-технологічної бази, а також тісний зв'язок між науковими установами та впровадженням нових технологій у виробництво є перспективним шляхом до створення конкурентоспроможної економіки, тому саме інноваційні кластери є ефективним механізмом на шляху до цієї мети.

Слід зазначити, що кластер являє собою об'єднання географічно локалізованих підприємств, науково-дослідних установ, навчальних закладів, ринкових структур як основних учасників інноваційного процесу. Однією з головних складових успішного кластеру є його інноваційна спрямованість.

Крім того, кластери, які мають інноваційне спрямування, що потребує відповідного фінансування, є інвестиційно привабливими для всіх категорій інвесторів, тому що забезпечують найбільш вигідне розміщення інвестицій – в нову техніку та інноваційні технології, що забезпечить в майбутньому найбільш високі прибутки.

Інноваційні економічні кластери як нові організаційні структури можуть бути створені в різних галузях економіки, як в межах однієї галузі, так і в декількох [3]. Інноваційний кластер, представляючи найбільш ефективною формою досягнення високого рівня конкурентоспроможності, являє собою неформальне об'єднання зусиль різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, індивідуальних підприємств, органів державного управління, громадських організацій, вищих навчальних закладів та ін.). Інноваційна структура кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження й розробку нововведень із наступною їхньою комерціалізацією за рахунок високої ефективності виробничо-технологічної структури кластера. Це дозволяє учасникам кластера стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу.

Інноваційний кластер, як об'єднання різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, наукових установ, органів державного управління, профспілок, громадських організацій та ін.), дозволяє використати переваги внутрішньофірмової координації та ринкового механізму для більш швидкого і ефективного освоєння нових знань. При цьому інновації поширюються по мережі взаємозв'язків у загальному економічному просторі, полегшуючи комбінацію факторів виробництва.

Інноваційний кластер створюється на основі вже наявних і діючих підприємств і організацій через переорганізацію й нове структурування. Основним принципом формування інноваційного кластера є вибір пріоритетних напрямків науково-технічного й технологічного розвитку економіки території з урахуванням наукового й інноваційного потенціалу об'єктів, які забезпечують вирішення поставлених завдань. Модель регіональної інноваційної системи на основі кластеру дозволяє створити умови для інтеграції науки та ВНЗ із промисловістю [4].

Інноваційний кластер – це інтегрований осередок генерації наукових знань, ідей, центрів підготовки висококваліфікованих кадрів, які випускають інноваційну і наукомістку продукцію, що має довгострокові конкурентні переваги. Такий кластер являє собою інноваційний ланцюг, який починається від генерації наукових знань і закінчується реалізацією інноваційних ідей на старих і нових ринках збуту. Отже, кластерна форма організації інноваційної діяльності промислових підприємств, установ, організацій обумовлює формування особливої форми інновації – сукупного інноваційного продукту [2].

Ефективна взаємодія всіх учасників інноваційного кластера можлива тільки за умови чіткої координації їхньої діяльності. Узгоджені дії підприємств, що входять у кластер, забезпечують збільшення обсягів виробництва інноваційної продукції (робіт, послуг), а також сприяють зростанню податкових відрахувань до державного і місцевого бюджетів.

Інноваційний кластер має формуватися за місцевою ініціативою; його можна віднести до цілісної технологічної інноваційної системи навколо суспільних дослідних інститутів, залучених спільно з провідними підприємствами регіону. Тобто, це сукупність різних сумісних програм досліджень, у яких об'єднана стимуляційна взаємодія технологічних можливостей виробничих підприємств, дослідних організацій і практичних потреб бізнесу.

Інноваційний кластер – цілісна система підприємств і організацій по виробництву готового інноваційного продукту, що включає в себе весь інноваційний ланцюжок від розвитку фундаментальної наукової ідеї до виробництва та дистрибуції готової продукції. Інноваційний кластер формує певну систему поширення нових знань і технологій, забезпечує прискорення процесу трансформації винаходів в інновації, а інновацій у конкурентні переваги, розвиток якісних стійких зв'язків між всіма його учасниками. Виникнення таких кластерів – закономірний процес при наявності спільної наукової та виробничої бази. Стимулювання процесу формування інноваційних кластерів є необхідною складовою регіональної економічної політики. При цьому важливі такі основні фактори, як удосконалення системи утворення та професійної підготовки, створення можливостей для інновацій, удосконалення інституціонального середовища та системи поширення знань і технологій [4].

Регіональний інноваційний кластер – територіально виокремлена сукупність наукових, освітніх і виробничих підприємств, що сприяє активізації інноваційної діяльності і підвищенню конкурентоспроможності регіону за рахунок розвитку інноваційного потенціалу.

Отже, позитивними ефектами формування кластерів є розвиток співробітництва та встановлення партнерських стосунків між компаніями, що, в свою чергу, активізує генерування інновацій, прискорює поширення інформації, динамізує процеси інтерактивного навчання, сприяє зниженню транзакційних витрат та, відповідно, створює додаткові конкурентні переваги для учасників кластеру.

Таким чином, одним із напрямів інноваційно-технологічного розвитку регіонів України має стати створення умов для модернізації промисловості й підтримки та розвитку конкурентоспроможних у глобальному ринку територіальних виробничих кластерів. Об'єктивними передумовами для переходу до інноваційної економіки в більшості регіонів України є територіальна близькість до найбільших наукових центрів, наявність багатопрофільного науково-освітнього комплексу, високий рівень інноваційної активності підприємств, наявність високотехнологічних підприємств виробничо-промислового комплексу, високий освітній рівень населення та його здатність освоювати нові знання. Сьогодні необхідно об'єднати зусилля й ресурси, що є в розпорядженні регіонів, для вирішення ключового завдання – переведення економіки регіонів на інноваційний шлях розвитку.

Підсумовуючи можемо сказати, що створення і розвиток інноваційного кластера є одним з ефективних механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки регіону.

Література

1. Герасимчук З. В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: Монографія / З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковальська. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 248 с.
2. Єжакова Н.В. Оцінка взаємодії елементів інноваційного кластера. Економіка Крима № 4 (33), 2010.
3. Ильчук В.П. Инновационно-инвестиционные системы реального сектора экономики // Теория и практика управления предприятием. Тез. докл. межд. научн.-практ. конф. 23 – 24 апреля, Минск, 2003.- С. 132-133.
4. Український фонд підтримки підприємництва. Кластери та інноваційний розвиток України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sme.ukraine-inform.org.ua.